

Poroszországa II. Frigyes korában

II. (Nagy) Frigyes (1740-1786) még 18 évesen konfliktusba került apjával, s barátjával és katonatársával, Katte hadnaggyal szökést tervezett. A szökés nem sikerült, elfogták őket, Frigyes társait kivégzik. 1739-ben megírta *Antimacchiavelli* című művét. Uralkodása alatt ért tetőpontjára a porosz állam. Országának elmaradottságát felismerve vállalta a polgári színezetű reformokat. Az államszervezet struktúráján ugyan nem változtatott, de rendeletei útján maga kormányzott, miniszterei csak végrehajtották rendelkezéseit. Az 1748-ban kibocsátott jogi kódex áttekinthetőbbé tette a bíraskodást. Samuel Cocceji báró segítségével egységes, háromlépcsős bírósági szervezetet dolgozott ki, s nyomatékosan hangsúlyozta annak függetlenségét az államhatalomtól. 1779-ben új peres eljárásrendet dolgoztak ki.

Mária Terézia (1740-1780) trónralépésekor tört ki az osztrák örökösödési háború (1740-1748). (Nagy) Frigyes megtámadta és elfoglalta Sziléziát, melyről Ausztria a berlini békében (1742) ideiglenesen lemondott; a bajor VII. Károly (1742-1745) pedig megszerezte a császári trónt. A poroszok által veszélyeztetett Hannover, s vele Anglia is Ausztria oldalára állt, a magyarok támogatásával a francia-bajor csapatok ellen fordultak, s 1743. június 27-én Dettingennél le is győzték őket. Poroszország szorongatott szövetségesei segítségére sietve 1744-1745 között ismét támadott, s Ausztria az 1745-ös drezdai különbékében kénytelen volt véglegesen lemondani Sziléziáról, cserébe viszont a poroszok is elismerték a Pragmatica Sanctiot, és Mária Terézia férjét, Lotharingiai Ferencet koronázták császárrá (1745-1765). A háború harmadik szakaszában (1745-1748) a francia-spanyol szövetség állt szemben a tengeri hatalmakkal, ill. Ausztriával és Szardíniával. Franciaország megszerezte Osztrák-Németalföldet (1745). A háborút lezáró aacheni békében Ausztria lemondott Sziléziáról II. Frigyes porosz király javára.

Az aacheni béke határozataival visszaállítottnak látszó egyensúly azonban nem tartott sokáig, s az angol-francia gyarmati vetélkedés, ill. a Szilézia miatti osztrák-porosz ellentét a gyarmatokon és Európában is zajló hétéves háború (1756-1763) kitöréséhez vezetett. Kaunitz erőfeszítéseinek hála Ausztria oldalán sorakozott fel Franciaország (köszönhetően annak, hogy Pompadour márkiné meg tudta győzni XV. Lajost), a német fejedelmek többsége, III. Ágost lengyel király, ill. Erzsébet orosz cárnő és a svédek is; az európai erőegyensúlyon örökdő, Hannover miatt aggódó Anglia viszont Poroszország oldalára állt. 1756. augusztus 29-én a porosz seregek megtámadták Szászországot és elfoglalták Drezdát, majd Csehország felé folytatták az előrenyomulást, miközben az angol flotta blokád alatt tartotta Franciaország partjait. Az orosz-osztrák haderő 1759. augusztus 12-én Kunersdorf-nál szétverte Frigyes hadait, s Hadik András huszárcapitány csapatai már Berlint sarcolták. Frigyes átmeneileg talpraállt és győzelmeket aratott (1760. augusztus 15.: Liegnitz; november 3.: Torgau), de 1761-re országa nagy részét megszállták, s tkp. csak az mentette meg az összeomlástól, hogy 1762-ben meghalt Erzsébet cárné, s utódai, III. Péter, ill. Katalin már nem vesztek részt a háborúban. A háborút lezáró hubertusburgi béke nem hozott területi változásokat, továbbra is Poroszország kezén hagyta Sziléziát, amelynek véglegessé vált nagyhatalmi státusa. Ausztria és Poroszország között 1778-1779 folyamán rövid háború robbant ki a bajor örökség miatt (a Habsburgok 1777-ben megszerezték a megürült bajor trónt), de általában - ha kelleklenül is - sikerült együttműködniük, mint pl. Lengyelország felosztásainál (1772-1773, 1793, 1795).

Ajánlott irodalom:

Hahner Péter: A régi rend alkonya 1648-1815 Bp., Panem, 2006.

Mary Fulbrook: Németország története Bp., Maecenas, 1997.